

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Έρευνα της ελληνικής και της διεθνούς εμπειρίας

Στέλιος Ανδρέου

Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχαιολογίας, ΑΠΘ

Κώστας Κωτσάκης

Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχαιολογίας, ΑΠΘ

Τα τελευταία χρόνια στο χώρο της αρχαιολογίας έχει διεθνώς αναπτυχθεί το ενδιαφέρον για την προσέγγιση και την εκπαίδευση του κοινού, μέσα από έναν προβληματισμό που εμπίπτει στο πλαίσιο μιας «δημόσιας αρχαιολογίας» (public archaeology), δηλαδή μιας αρχαιολογίας η οποία ενδιαφέρεται για το κοινό και απευθύνεται σ' αυτό (Ascherson 2000, McManamon 2000α, 2000β, Schadla-Hall 1999). Πρόκειται για έναν προβληματισμό που έχει ως αφετηρία ανάλογες θεωρητικές συζητήσεις για τη φύση της επιστήμης της αρχαιολογίας και τον κοινωνικό ρόλο της (Shanks - Tilley 1987, 1989). Στο χώρο της μουσειολογίας, επίσης, η διάσταση της επικοινωνίας με το κοινό αποτελεί βασική λειτουργία των μουσείων και των πινακοθηκών. Δόθηκε έτσι σημαντική έμφαση, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του μουσείου (Hooper-Greenhill 1991, 1994), με την ανάπτυξη και την προώθηση ποικίλων μουσειακών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και εφαρμογών (διαλέξεις, ξηναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια, πολυμέσα, μουσειοσκευές, μουσειολεωφορεία, δανειστικές συλλογές κ.ά.), με αποδέκτες τις διαφορετικές ομάδες κοινού. Στην παραπάνω επικοινωνιακή στρατηγική οι μαθητές των σχολείων αποτελούν μια ομάδα ειδικού ενδιαφέροντος.

Βιβλιογραφία

- ASCHERSON N. (2000), Editorial, *Public Archaeology* 1/1, σ. 1-4.
HOOPER-GREENHILL E. (1991), *Museum and Gallery Education*, University Press, Leicester.
HOOPER-GREENHILL E. (1992), *Museums and the Shaping of Knowledge*, Routledge, London.
HOOPER-GREENHILL E. (επιμ.) (1994), *The Educational Role of Museum*, Routledge, London / New York.
McMANAMON F.P. (2000α), «Archaeological Messages and Messengers», *Public Archaeology* 1/1, σ. 5-20.
McMANAMON F.P. (2000β), «Public Education, A Part of Archaeological Professionalism», στο K. Smerdz - Sh.J. Smith (επιμ.), *The Archaeology Education Handbook, Sharing the Past with Kids*, Altamira Press-Society for American Archaeology, σ. 17-24.
SCHADLA-HALL T. (1999), «Public Archaeology», *European Journal of Archaeology* 2/2, σ. 147-150.
SHANKS M. - TILLEY CH. (1987), *Social Theory and Archaeology*, Polity Press, Cambridge.
SHANKS M. - TILLEY CH. (1989), «Archaeology in the 1990's», *Norwegian Archaeological Review* 22, σ. 1-12.

Την τελευταία δεκαετία πολλές από τις παραπάνω συνθήκες άρχισαν να ενεργοποιούνται, έστω και με καθυστέρηση, και στην Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό τα εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές, τα οποία διεξάγονται σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους και άλλους χώρους πολιτισμικής αναφοράς, με στόχο την επαφή των μαθητών με ζητήματα κυρίως ιστορίας και πολιτισμού. Το εύρος των θεμάτων των προγραμμάτων αυτών είναι μεγάλο (ιστορία, αρχαιολογία, λαογραφία, ιστορία τέχνης), όμως πολύ λίγο έχουν προς το παρόν διερευνηθεί οι εκπαιδευτικές, γνωσιολογικές και οργανωτικές τους προδιαγραφές. Συνεπώς είναι δύσκολη η συζήτηση της αποτελεσματικότητάς τους ως εναλλακτικής μορφής εκπαίδευσης που απασχολεί στην καλύτερη κατανόηση και εξοικείωση των μαθητών με το παρελθόν και την πολιτισμική κληρονομιά του τόπου. Η συζήτηση αυτή, άλλωστε, μπορεί να αναδειξει καλύτερα την ανάγκη τα προγράμματα αυτά να ενταχθούν με τρόπο περισσότερο μόνιμο και συστηματικό στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Μια καλή βάση για την προώθηση της συζήτησης αυτής είναι η καταγραφή των χαρακτηριστικών των περιεχομένων, της μορφής, των συν-

θηκών και των στόχων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που διεξάγονται στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, καθώς και η παρουσίαση των χαρακτηριστικών των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που διεξάγονται σε χώρες με μακρά παράδοση στον τομέα αυτόν. Με αυτούς τους στόχους, και θεωρώντας παράλληλα ότι η αμεσότερη επαφή με τα θέματα και τα αντικείμενα του πολιτισμού και της ιστορίας θα βοηθήσει στην προστασία, την ανάδειξη και την καλύτερη κατανόηση των πολιτισμικών στοιχείων της χώρας, υλοποιήθηκε στον Τομέα Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο «Έρευνα της ελληνικής και ευρωπαϊκής εμπειρίας για την εφαρμογή στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κοινοτικών μορφών εκπαίδευσης σε θέματα ιστορίας και πολιτισμού». Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Ιούλιο του 1998 έως τον Μάρτιο του 2000 και χρηματοδοτήθηκε από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας του ΥΠΠΕΘ στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Παιδαγωγικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ) του Β' Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης. Σε συνδυασμό με τη διερεύνηση της ευρωπαϊκής και της ελληνικής εμπειρίας στην εφαρμογή εκπα-

δευτικών προγραμμάτων πολιτισμού από τα μουσεία και άλλους φορείς για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, θεωρήθηκε σκόπιμο να δοκιμασθεί και μία πρόταση κι εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων προσέγγισης τέτοιων θεμάτων. Η έρευνα προανατολίστηκε σε δύο άξονες, με κριτήριο τα γνωστικά αντικείμενα της αρχαιολογίας και της ιστορίας της τέχνης. Επιστημονικός υπεύθυνος του έργου ήταν ο καθηγητής του τμήματος Μ. Παπανικολάου, ενώ υπεύθυνοι για την υλοποίηση της έρευνας σε σχέση με τα εκπαιδευτικά προγράμματα που αναφέρονται στην αρχαιολογία ήταν οι υπογράφωντες.

Στο μικρό αφιέρωμα που ακολουθεί, οι συνεργάτες-ερευνητές του προγράμματος παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των τριών ζητούμενων της παραπάνω έρευνας:

- τον προσδιορισμό των μουσειοπαιδαγωγικών και άλλων προδιαγραφών και συνθηκών που χαρακτηρίζουν τα ελληνικά εκπαιδευτικά προ-

γράμματα με αντικείμενο το επιστημονικό πεδίο της αρχαιολογίας,

- την καταγραφή των συνθηκών κάτω από τις οποίες υλοποιούνται ανάλογα προγράμματα σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες με πλούσια μουσειοπαιδαγωγική παράδοση (Μ. Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία),
- τα συμπεράσματα από το σχεδιασμό και την υλοποίηση της πλοτικής εφαρμογής μιας εναλλακτικής προσέγγισης και επεξεργασίας της αρχαιολογικής γνώσης από μαθητές τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

* Η ερευνητική ομάδα εκφράζει τις ευχαριστίες της στις Εφορείες Αρχαιοτήτων, τα δημόσια και ιδιωτικά μουσεία, το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και τη Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων-Τμήμα Μουσείων του ΥΠΠΟ, το ΙΟΜ και άλλους συναφείς φορείς, στα αρχαιολογικά μουσεία και τις πινακοθήκες χώρων του εξωτερικού που ανταποκρίθηκαν στην έρευνα, καθώς και στα δημοτικά σχολεία και τα γυμνάσια που συμμετείχαν στην υλοποίηση των πιλοτικών εφαρμογών.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα αποτελέσματα μιας έρευνας και μιας εναλλακτικής πειραματικής εφαρμογής

Κώστας Κασβίκης
Αρχαιολόγος-Δάσκαλος

Κλεονίκη Νικονάνου
Μουσειοπαιδαγωγός-Ιστορικός της Τέχνης

Εύα Φουρλίγκα
Μουσειολόγος-Αρχαιολόγος

Ο ρόλος των μουσείων στις σύγχρονες κοινωνίες τείνει να αποκτήσει έναν έντονα κοινωνικό χαρακτήρα, καθώς τα παντός είδους μουσεία αλλά και οι συναφείς πολιτιστικοί χώροι (αρχαιολογικές θέσεις, μνημεία, ιστορικές τοποθεσίες, παραδοσιακοί οικισμοί, αστικό δομημένο και φυσικό περιβάλλον) καλούνται να εκπληρώσουν τις αυξημένες κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (Hooper-Greenhill 1995). Με βάση αυτή την ιδεολογική κατεύθυνση έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε θεωρητικό αλλά και σε πρακτικό επίπεδο στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του μουσείου (Ambrose 1987, Hooper-Greenhill 1991, 1994), με την πρόωθηση ποικίλων μουσειακών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με πολύ μεγάλη παράδοση σε ορισμένες χώρες.

Στην Ελλάδα τα πρώτα οργανωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα ξεκίνησαν από το Μουσείο Μπενάκη στα τέλη της δεκαετίας του '70 (Γερουλιάνου 1985). Στη συνέχεια, και κυρίως από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και εξής, άρχισε η συστηματική οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η παροχή εκπαιδευτικών

προσφορών (ειδικές εκδόσεις, μουσειοσκευές) από ορισμένα ελληνικά μουσεία και φορείς κυρίως της Αθήνας, ενώ κατά τη δεκαετία του '90

1. Εργαστήριο πηλό στην πρώτη φάση ευαισθητοποίησης των παιδιών. Προϊστορικός οικισμός Τουμπας Θεσσαλονίκης.

